

INSTYTUT HISTORII PAN	
Wpłynęło: 15.10.23	Znak: mał
Ref: 18.10.23	Zaj: papier

1

dyr 18.10.
Angeł R

Konstancin - Jeziorna, 15 października 2023

Dr hab. Urszula Kosińska, prof. ucz.

Wydział Historii Uniwersytetu Warszawskiego

u.kosinska@uw.edu.pl

ORCID: 0000-0002-8297-978x

Ocena dorobku naukowego, organizacyjnego, dydaktycznego i popularyzatorskiego dr Doroty Dukwicz

...w tym wskazanej jako osiągnięcie naukowe będące podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego książki *Na drodze do pierwszego rozbioru. Rosja i Prusy wobec Rzeczypospolitej w latach 1768-1771*, Wydawnictwo IH PAN, Warszawa 2022, ss. 518.

Wprowadzenie

Dr Dorota Joanna Dukwicz (dalej: Dorota Dukwicz) jest absolwentką Instytutu Historii (obecnie Wydział Historii) Uniwersytetu Warszawskiego na kierunku historia, gdzie w 1997 r. uzyskała stopień magistra na podstawie pracy pt. „Rosja wobec sprawy dysydenckiej na sejmie rozbiorowym 1773 – 1775” napisanej pod naukowym kierownictwem prof. Zofii Zielińskiej. Studia doktoranckie odbyła w Instytucie Historii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, gdzie w 2008 r. otrzymała stopień doktora nauk humanistycznych w dyscyplinie historia na podstawie pracy pt. „Polityka rosyjska wobec Rzeczypospolitej w dobie sejmu rozbiorowego 1773-1775”. Promotorem był prof. Wojciech Kriegseisen, a rozprawa została wydana drukiem w 2015 r. pt. *Rosja wobec sejmu rozbiorowego warszawskiego (1772 – 1775)*. Dr Dukwicz jest zatrudniona w tymże Instytucie Historii PAN od 2007 r., początkowo na stanowisku asystenta, a od 2008 adiunkta.

Ocena osiągnięć naukowych

Wskazany przez Habilitantkę osiągnięciem naukowym, o którym mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, jest monografia *Na drodze do pierwszego rozbioru. Rosja i Prusy wobec Rzeczypospolitej w latach 1768-1771*, Warszawa 2022. Stanowi ona efekt wieloletnich prac nad zrozumieniem genezy jednego z najważniejszych zdarzeń z dziejów I Rzeczypospolitej, tj. I rozbioru. Jest to praca z zakresu historii dyplomacji i dziejów politycznych Rzeczypospolitej czasów Stanisława Augusta ze szczególnym uwzględnieniem szerokiego kontekstu międzynarodowego, a zwłaszcza relacji z sąsiadami: Rosją, Prusami i Austrią. Mimo iż temat uznać należy za pierwszorzędnej wagi, nie miał on do tej pory opracowania monograficznego, które uwzględniałoby pełną kwerendę źródłową w materiałach wszystkich trzech zaborców. Co prawda monografie A. Beera (*Die erste Theilung Polens*, t. 1–3, Wien 1873) i A. Sorela (*La Question d'Orient au XVIIIe: le partage de la Pologne, le traité de Kainardji*, 1877; po polsku: *Kwestia wschodnia w XVIII wieku. Pierwszy podział Polski i traktat kainardzyski*, wyd. J. Pajewski, S. Askenazy, Warszawa 1981) uznać należy za zrobione rzetelnie, jednak pozbawione były one kluczowego elementu źródłowego – materiałów rosyjskich. Tomy *Sbornika Istoriczeskogo Russkogo Imperatorskogo Obszczestwa* (dalej: SIRIO) z korespondencją polityczną Katarzyny II jeszcze

nie były wydane, a kluczowe archiwa rosyjskie niedostępne dla badaczy. Dodać należy, że wiele sądów na temat genezy I rozbioru Polski zakorzenionych jest w narracjach wytworzonych przez samych sprawców rozbioru - państwa zaborcze. Były i są one wykorzystywane jako propagandowe narzędzia w prowadzeniu bieżącej polityki i dla zdjęcia z podmiotów narracji odpowiedzialności za podziałowy rozbój. Wielka w tym zasługa Autorki, że podjęła się zadania ustalenia rzeczywistego przebiegu zdarzeń i procesu podejmowania decyzji o pierwszym rozbiorze zarówno na podstawie najważniejszych źródeł opublikowanych, jak – co szczególnie istotne – niespożytkowanych dotąd archiwaliów. Analiza rozpoczyna się od 1767 r., a kończy na maju 1771 r., czyli w miejscu, w którym inni autorzy piszący o tej kwestii narrację dopiero zaczynali.

Podstawą materiałową monografii dr Dukwicz są źródła rękopiśmienne zebrane w wyniku kwerend w Tajnym Państwowym Archiwum Pruskiego Dziedzictwa Kulturowego w Berlinie i Archiwum Polityki Zagranicznej Rosyjskiego Imperium w Moskwie (AVPRI). To ostatnie ma szczególne znaczenie i dowodzi wysiłku heurystycznego autorki uwieńczonego sukcesem, mimo iż AVPRI było nieczynne w latach 2013 - 2017 i ponownie niedostępne jest dla polskich badaczy od 2020 z powodu lockdownu, a potem wojny na Ukrainie. Nieoczekiwanie ważny rezultat przyniosła penetracja raportów posła pruskiego w Petersburgu, Wiktora Solmsa, człowieka bardzo dobrze poinformowanego, zręcznego i cieszącego się zaufaniem kierownika rosyjskiej polityki zagranicznej – Nikity Iwanowicza Panina. Badacze korzystali z edycji jego relacji w SIRIO, a okazało się, że ta była opublikowana fragmentarycznie i tak tendencyjnie, iż zupełnie nie odzwierciedlała rzeczywistej treści depeesz. Do tego doszły kwerendy krajowe (Warszawa i Kraków) w materiałach po królu Stanisławie Augustcie. Autorka wykorzystała też krytycznie, wykazując się wielką erudycją, bogatą wielojęzyczną literaturę przedmiotu, podobnie jak liczne, często do dziś nie w pełni spożytkowane edycje źródłowe, zwł. kilka tomów rosyjskiego SIRIO i pomnikowej pruskiej *Politische Correspondenz Friedrich's des Grossen*. Z braku wewnętrznych dokumentów rosyjskich, które pokazałyby proces podejmowania decyzji przez Petersburg, korespondencja pruska stała się dla niej „oknem”, przez które oglądała politykę rosyjską, starając się opisać nie tylko przebieg procesu decyzyjnego, przepływu informacji (nie zawsze prawdziwych, niekiedy celowo zmanipulowanych), ale i pobudki poszczególnych aktorów owej gry, ich ambicje, preferencje, obawy. Korespondencja rosyjskich posłów w Rzeczypospolitej dała wgląd w opis działań Petersburga na linii stosunków z Warszawą, a także pozwoliła na weryfikację opowiadających o rosyjskich motywach źródeł pruskich. Z kolei materiały Stanisława Augusta i korespondencja jego rezydenta w Rosji Jakuba Psarskiego pozwoliły odsłonić działania strony polskiej. Analiza tych źródeł wymagała znajomości kilku języków obcych i opanowania umiejętności neograficznych w pracy z XVIII – wiecznymi rękopisami w językach francuskim, rosyjskim i niemieckim. Od razu warto wspomnieć, że na bazie doświadczeń pracy z SIRIO powstał też ważny artykuł poruszający kwestię kompletności i wiarygodności rosyjskich edycji źródłowych oraz ich roli jako narzędzia polityki historycznej i propagandy państwa rosyjskiego w II poł. XIX w. (KH 2020, English Edition 4).

Na drodze do pierwszego rozbioru składa się ze Wstępu, trzech części analitycznych tworzących w sumie 8 rozdziałów w układzie chronologiczno - rzeczowym (każdy z nich podzielony jest na mniejsze jednostki tematyczne), zakończenia (w j. polskim i angielskim),

wykazu skrótów, bibliografii oraz indeksów osobowych. Całość liczy 518 ss. druku. Książkę wydało Wydawnictwo IH PAN, a recenzje wewnętrzne przygotowali prof. prof. Zbigniew Anusik i Jerzy Dygdała.

W cz. I Autorka zajęła się problemem kryzysu „systemu północnego” w latach 1768 – 1769. Chronologicznie zaczęła rozważania nawet nieco wcześniej, wychodząc od stanu spraw polskich w relacjach prusko – rosyjskich w tajnej konwencji z 4 V 1767 i zakończenia sejmu 1767/68 r. Zwróciła uwagę nie tylko na kryzys dotychczasowej koncepcji „sojuszu północnego” forsowanego przez Panina (nb. odnalazła paninowską definicję, czym miał być ten sojusz, s. 15 - 16), ale też na niedoceniane dotąd względy prestiżowe, które wpływały na decyzje Katarzyny II. Wskazała liczne dowody na to, iż to nie wybuch konfederacji barskiej (którą początkowo Rosja zbagatelizowała), a raczej całokształt czynników międzynarodowych (w tym załamanie się rosyjskiego systemu sojuszy, wybuch w 1768 r. wojny rosyjsko – tureckiej, kryzys rosyjskiej dominacji w Szwecji, rywalizacja z – przecenianą – aktywnością Francji na tych polach itd.) sprawiły, iż Rosja poczuła się zagrożona, osamotniona i otworzyła się na kwestię odnowienia sojuszu z Prusami. Na tym tle wypłynęła ponownie kwestia rozbioru (odrzucona przez Petersburg w 1764 r.). O ile tematyka rozbiorowa była stałą w pruskiej polityce od pocz. XVIII w., o tyle nawet w momencie kryzysu Katarzyna II (dodajmy: idąc śladami Piotra I) sobie rezerwowała prawo wyłącznego decydowania w kwestii polskiej. Niezależnie od tego D. Dukwicz wskazała w swej pracy na ciągłość aneksyjnych dążeń rosyjskich od początku panowania Katarzyny II i stałą obecność wśród jej doradców zwolenników rozbioru. Dowiodła także, że to rosyjskie pytanie o sprecyzowanie pruskich warunków dla odnowienia sojuszu z Rosją, skierowane do Berlina w grudniu 1768 r., otworzyło ponownie temat rozbiorowy w rozmowach dwustronnych (s. 143).

Szczególnie ciekawe są przy tym uwagi Autorki w kwestii specyficznego języka rokowań w tej materii; kluczowym – jak ustaliła - jest pojęcie „*dédomagements*” (odszkodowania) (s. 135 – 137). Warto byłoby dodać, że pojęcie to, podobnie jak „*projets chimériques*” z testamentu Fryderyka II z 1768 r., a także plany opanowania przez Prusy ujścia Wisły i kontroli nad handlem wiślanym czy włączenia Austrii jako trzeciego uczestnika nie były niczym nowym w języku dyplomacji pruskiej. Pojawiały się już w inspirowanych przez Berlin projektach rozbiorowych z 1710, 1715, 1721, 1724, 1732 (por. prace Hassingera, Gierowskiego, Staszewskiego, Kosińskiej).

Część 2 pt. „1769 – wahania polskiej polityki Rosji” składa się z dwóch rozdziałów, w których paralelnie Autorka przeanalizowała najpierw miejsce sprawy polskiej w sojuszniczych negocjacjach rosyjsko – pruskich z 1769 r., a następnie politykę Petersburga wobec Rzeczypospolitej w tym okresie. Wyszła od tzw. „planu Lynara”, czyli rozbiorowego sondażu Fryderyka II zakamuflowanego pod tą niezobowiązującą nazwą. Autorka wykazała, że stanowił on odpowiedź na rosyjskie zapytanie z grudnia 1768 r. o pruskie oczekiwania w sprawie ewentualnych nabytków na Polsce. Plan sugerował konieczność uwzględnienia w ewentualnym rozbiorze Austrii, a więc *de facto* rysował projekt nowej konstelacji mocarstw, niezgodnej z fundamentami „systemu północnego”. Dorota Dukwicz potwierdziła nadto wciąż aktualne rosyjskie pragnienia, by nie dopuszczać Prus do decydowania o sprawach polskich, utrzymać je w „drugim szeregu” i związać nowym przymierzem na warunkach rosyjskich (ściślej

zobowiązanie Berlina do pomocy, bez wzmianki o *dédomagements*). Z drugiej strony wskazała na wahania Rosji, której groziło strategiczne osamotnienie, gra na 3 fronty, jako czynniki „zmiękczejące” stanowczość Petersburga. Przekonywująco opisała misterną grę pruską (eskalacja żądań, spowalnianie rokowań, konkurencyjne rozmowy z Austrią w Nysie, zręczne suflowanie spreparowanych informacji o rzekomym francuskim zagrożeniu, wreszcie – realny brak sukcesów wojsk Katarzyny II na froncie tureckim), która przyczyniła się do tego, iż pozycja negocjacyjna Fryderyka II została wzmocniona, a w październiku 1769 r. sojusz rosyjsko – pruski podpisany.

Opisawszy tło międzynarodowe D. Dukwicz przeszła do analizy polityki Petersburga w Polsce w 1769 r. Ukazała jej istotny związek z całokształtem sytuacji międzynarodowej Imperium. Szczegółowo oświeciła misję nowego ambasadora M.N. Wołkońskiego. Przeanalizowała jego instrukcję oraz proces jej powstania, wskazując, że Rosji zależało na załagodzeniu nastrojów w Polsce, by zapewnić sobie swobodę prowadzenia z jej terytorium operacji przeciw Turcji. Na tym tle ujawniła proces zmiany postawy Petersburga w prestiżowej dlań kwestii dysydenckiej. Zauważyła, że już w lutym 1769 r. (wskutek oporu Stanisława Augusta) pojawiły się sygnały, iż Rosja gotowa jest odstąpić od gwarancji praw polskich dysydentów. W zamian oczekiwała stworzenia kontr - konfederacji pod swoją protekcją. Autorka wysunęła i - jak sądzę – obroniła tezę, że to fiasko misji Wołkońskiego, a także pewna stronnictwość w opisie rzeczywistości w jego relacjach (poseł rosyjski związany był z prorozbiorowym stronnictwem Orłowów i Czernyszewów) oraz wyolbrzymione w nich rzekome wpływy francuskie w Polsce i Szwecji przyczyniły się do mylnego przekonania Katarzyny II o załamaniu się rosyjskiej dominacji w Rzeczypospolitej, a w konsekwencji do podjęcia decyzji o zniesieniu gwarancji traktatu z 1768 (w tym gwarancji terytorialnej). W efekcie otworzyło to drogę do rozbioru. Przełom w polskiej polityce Rosji Autorka datuje na jesień 1769 r., po zakończeniu 6 października warszawskiej Rady Senatu.

Pewną wadą części 2 jest bardzo skomplikowana konstrukcja. Składające się na nią dwa rozdziały podzielone są na kilkanaście rzeczowych podpunktów każdy. Omawiane w nich kwestie niejednokrotnie zazębiają się czasowo, co tworzy niezwykle skomplikowaną strukturę wymagającą od czytelnika wielkiej uwagi i powracania do przerwanych lub niedopowiedzianych wcześniej w pełni wątków. Brakuje niekiedy jasnych odnośników, gdzie kwestia została przerwana (np. plan Lynara omówiono na ss. 161 – 162, ale jego inspiracja, czyli rosyjskie zachęty z XII 1768 - w cz. 1 na s. 143). Wspomniane na s. 131 przesiedlenia innowierców polskich przez władze pruskie okazują się na s. 234 brutalnym uprowadzaniem z Polski ludności protestanckiej. Konsekwentniej powinna być też opisana kwestia (kilka razy wspomniana, s. 271, 275, 276) „dobrowolnych subsydiów” rosyjskich dla Stanisława Augusta: płacono je przed 1769 r., czy nie, wstrzymano, czy tylko grożono? Wreszcie należało podkreślić ich motyw główny: nie dopuścić, by z braku żołdu polscy żołnierze zasilili Bar. Wzmianki o przełomowości *senatus consilium* z 30 IX- 6 X 1769 r. pojawiają się na s. 225, 261, ale dopiero od 292 mamy dokładne wyjaśnienie sprawy.

Część 3: „1770 – 1771 – rozbiór” podzielona została na 4 rozdziały opisujące najpierw 1-szą połowę roku 1770: relacje rosyjsko – pruskie (R. 5), następnie politykę Rosji wobec Rzeczypospolitej w tymże okresie (R. 6), potem w tym samym porządku 2-gą połowę roku

1770 i pocz. 1771: relacje rosyjsko – pruskie (R. 7) i paralelnie stosunki rosyjsko – polskie (R. 8). W części tej D. Dukwicz ukazała proces stopniowego ocieplania na linii Petersburg – Berlin, kulisy zaproszenia pruskiego ks. Henryka Hohenzollerna do Rosji, akceptację pruskiego pomysłu trójstronnego układu sąsiadów w sprawie polskiej. Znalazła dowody na to, że już w końcu 1769 r. w Rosji w sposób wiążący mówiono o rozbiórce (choć intencję ukrywano najczęściej za enigmatycznym sformułowaniem „*dédomagements*” – odszkodowań dla uczestników pacyfikacji Rzeczypospolitej). Kolejne świadectwa na podjęcie decyzji o rozbiórce przez Rosję D. Dukwicz widzi w ogłoszeniu Prusom gotowości zniesienia gwarancji z traktatu z Polską z 1768 r. – wraz z klauzulą o gwarancji terytorialnej. Z realizacją planów rozbiorowych Rosja czekała jednak aż do momentu przesilenia w wojnie z Turcją. Natomiast Prusy, mając już sygnały o zmianie jej stanowiska, skorzystały z tego, zaciągając (pod pretekstem zarazy) kordon wojskowy w Wielkopolsce i Prusach Królewskich (2. poł. 1770 r.).

W R. 6 D. Dukwicz pokazuje, jak zmiana pryncypiów w Petersburgu odbiła się na działaniach posła rosyjskiego w Polsce. Upadek nadziei na ustawienie tam spraw wedle woli Rosji we współpracy z królem i Czartoryskimi zaowocował decyzją o „zemście” i objęciu dóbr „Familii” sekwestrem wojskowym. Co więcej, Rosji od pewnego czasu wręcz zależało na przedłużeniu stanu bezrządu i bezładu w Polsce, na wstrzymaniu wszystkich forsowanych wcześniej spraw (np. rekonfederacji), a świadectwem tego stało się urlopowanie na kilka miesięcy ambasadora Wołkońskiego, zawieszające aktywność, która mogłaby przedwcześnie ujawnić podjęte decyzje. Niezwykle trafnie oddaje istotę rosyjskiej polityki w Polsce cytowane przez Autorkę zdanie z reskryptu Panina dla Wołkońskiego z 18 IX 1769 r.: „gdyż dla nas zawsze lepiej, aby Polska całkowicie pozostawała w nieporządku i niebycie, niż aby jej istnienie, jakiegokolwiek by było, było wbrew interesom naszym” (s. 294). Szczególnie interesujące jest przy tym to, że po przyjęciu nad Newą opcji rozbiorowej i dopuszczenia do podziału Prus, przez prawie pół roku Rosja nie wyjawiała przed nimi swoich intencji (a one nie były w stanie przeniknąć sekretu) - do czasu, póki nie wyklarowała się na jej korzyść sytuacja na froncie tureckim.

Wracając do narracji o stosunkach rosyjsko - pruskich (R. 7), D. Dukwicz opisała zjazd króla pruskiego z cesarzem w Neustadt (wrzesień 1770 r.) i jego znaczenie dla przełomu w stanowisku Rosji, która ostatecznie zdecydowała się dopuścić Prusy do udziału w „pacyfikacji” Rzeczypospolitej za wynagrodzeniem w postaci jej terytorium. Przełomowe znaczenie miała tu wizyta ks. Henryka w Petersburgu w październiku 1770 r., kiedy to odkryto przed nim zamiar rezygnacji z gwarancji 1768 r., dopuszczenia do współdziałania Austrii i chęć wyznaczenia sobie stosownego „odszkodowania” czy też „zaokrąglenia” granic. Autorka dowodzi, że zasady pacyfikacji czyli rozbioru ustalono między Rosją a Prusami do końca 1770 r. - rok 1771 zajęło doprecyzowywanie jego zakresu i działania Rosji mające na celu zagwarantowanie sobie dominującej pozycji w dziele pacyfikacji oraz późniejszego kształtowania systemu porzbiorowego w Polsce.

Ostatni rozdział poświęcony został opisowi sytuacji w Polsce. D. Dukwicz wskazała, że dopiero po decyzji politycznej o rozbiórce, Rosja (wcześniej bierna w tej materii) podjęła działania militarne mające na celu stłumienie konfederacji barskiej, zrujnowanie opornych Czartoryskich oraz włączenie wojsk Rzeczypospolitej do zwalczania konfederatów. W dobitny acz przejmujący sposób Autorka pokazała, że to brak orientacji Stanisława Augusta w

rzeczywistych intencjach Katarzyny II, nieświadomość, że decyzja rozbiorowa już zapadła i została ujawniona pozostałym „czarnym orłom” oraz nadzieje, że powrót do współpracy z Rosją uratuje kraj, stały u źródeł decyzji króla o podporządkowaniu się nowemu ambasadorowi rosyjskiemu – Kasparowi Saldernowi.

W zakończeniu podsumowano wyniki pracy. Efektem jest drobiazgowo przeprowadzony dowód zmieniający zasadniczo naszą wiedzę o genezie I rozbioru. Dorota Dukwicz udowodniła pierwszorzędną rolę Rosji jako inicjatorki podziału (obalając mit, jakoby to Prusy, naciskając na Rosję, zmusiły ją do zmiany własnych celów). Wzmocniła i ugruntowała swą wcześniejszą tezę (por. *Czy konfederacja barska była przyczyną pierwszego rozbioru Polski? Rosja wobec Rzeczypospolitej w latach 1769-1771*, w: *Konfederacja barska. Jej konteksty i tradycje*, red. A. Buchmann, A. Danilczyk, Warszawa 2010, s. 103-116), że wybuch konfederacji barskiej sam w sobie nie był przyczyną rozbioru. Dowiodła, że celem Katarzyny II nie było szybkie zakończenie wojny barskiej, bowiem do czasu pozwalało jej to swobodnie operować własnym wojskiem z polskiego terytorium w kierunku tureckim. Zarazem pokazała, że jakiegokolwiek samodzielne działania polskiego króla, które mogłyby doprowadzić do uspokojenia sytuacji w Polsce (np. poszukiwanie mediacji państw trzecich) były przez Rosję uznawane *a priori* za niedopuszczalne. Stłumienie konfederacji barskiej stało się z rosyjskiego punktu widzenia konieczne dopiero po podjęciu decyzji rozbiorowej, dla „sprawnego” przeprowadzenia podziału. D. Dukwicz wykazała, że obok wybuchu konfederacji barskiej, to przebieg wojny tureckiej, załamanie się rosyjskiej dominacji w Szwecji czy aktywność dyplomatyczna Francji w znacznym stopniu wpłynęły na postrzeganie spraw polskich w Petersburgu.

Dorota Dukwicz pokazała przy tym, że to nie polskie działania, ale przekonanie Katarzyny II o załamaniu się dotychczasowego systemu rosyjskiej dominacji w Rzeczypospolitej oraz splot zdarzeń międzynarodowych zaowocowały decyzją o rozbiorze. Udowodniła też, że ta brzemienna w skutki decyzja zapadła znacznie wcześniej niż dotąd sądzono, bo najpóźniej na przełomie 1769 i 1770 r. Autorka wskazała też na istnienie w politycznym dyskursie rosyjskim (a nie tylko pruskim) trwałych i znacznie dawniejszych tendencji rozbiorowych oraz grupy ludzi osobiście zainteresowanych nowymi nabytkami terytorialnymi. W efekcie Katarzyna II uznała, że sięgnięcie po „wynagrodzenie” kosztem Rzeczypospolitej wspólne z Prusami i Austrią przyniesie jej więcej korzyści niż strat i na dłuższą metę nie zaszkodzi ani mocarstwowej pozycji Imperium, ani jej własnemu panowaniu. Oceniała, że opanowanie sytuacji w Polsce w połączeniu ze zwycięstwem nad Turcją i zażegnaniem kryzysu w Szwecji wzmocni Rosję na arenie międzynarodowej, zaś aneksja części Polski utwierdzi jej władzę i prestiż w rosyjskich elitach przychylnych idei imperialnej. Skomplikowane, ale precyzyjne wywody D. Dukwicz przekonująco pokazują też aktywne działania Prus, które stale i z wielką zręcznością dążyły do zainteresowania Rosji rozbiorom, zarazem jednak odgrywały w całym procesie decyzyjnym rolę drugorzędną. To nie Prusy zadecydowały o rozbiorze, tylko Rosja.

W książce Doroty Dukwicz otrzymaliśmy też dowód, że to nie „polska anarchia” czy nietolerancja wobec innowierców, ani nieumiejętność zmiany i modernizacji sposobu myślenia, albo słabość i uległość „króla Stasia” wobec bylejakiej kochanki (a takie były dotąd zasadnicze tezy historiografii), stały u przyczyn rozbioru. Zasadniczą przyczyną były imperialne dążenia sąsiadów, zimna kalkulacja mocarstw, dla których ziemie bezbronnej już wówczas

Rzeczypospolitej były albo obiektem ekspansji, albo aktywami, przy pomocy których można było spłacać inne polityczne długi. Waga tych ustaleń jest ogromna - będzie musiał je uwzględnić autor każdego nowego podręcznika dziejów Polski w XVIII w.

Należy przy tym docenić szczególną akrybię Autorki. Staranność stylistyczną, precyzję przypisów łączy ona z troską o to, by czytelnik nieznający wszystkich języków XVIII wiecznej dyplomacji mógł śledzić i samodzielnie ocenić trafność wniosków Autorki - służą temu liczne cytaty źródłowe z najważniejszych tekstów, przetłumaczone na j. polski. Podkreślmy też rzetelność indeksów i dobrą weryfikację redakcji. Literówki są nieliczne. W zasadzie mogłabym jedynie wnieść gdzieś korekty do interpunkcji (w zdaniach z imiesłowami), czy postulować gdzieś uproszczenie długich okresów zdaniowych. Można byłoby też prosić o częstsze odsyłacze do wątków wcześniej poruszonych, a rozwijanych w dalszych częściach pracy, ale są to kwestie niewpływające na *meritum*. Dodajmy, że książka ta, wydana w roku rocznicowym, doczekała się w ostatnich miesiącach (już po złożeniu wniosku habilitacyjnego) dodruku, kilku recenzji („Twórczość”, „Mówią Wieki”) oraz poświęcono jej w TVP Historia jeden z odcinków cyklu „W powiększeniu”.

Ocena pozostałych osiągnięć naukowych

W tym miejscu chciałabym przejść do oceny pozostałego dorobku Doroty Dukwicz. Warto wspomnieć przede wszystkim jej pierwszą książkę, opublikowaną w 2015 r. doktorat, pt. *Rosja wobec Sejmu Rozbiorowego Warszawskiego (1772-1775)*. Doczekała się ona 4 poważnych recenzji (3 w czasopiśmie polskich, 1 w litewskim). Już w tej pracy Autorka wniosła do historiografii bardzo istotne ustalenia dotyczące pierwszorzędного znaczenia Rosji jako państwa decyzyjnego w kwestii polskiej doby I rozbioru. Z tym, że rozprawa habilitacyjna wymagała kwerendy dla okresu znacznie wcześniejszego i w źródłach (przede wszystkim dyplomatycznych) w dużej mierze wcześniej nieznanych. W książce doktorskiej Autorka na konkretnych przykładach wykazała, że król Stanisław August, nawet wówczas gdy współpracował z ambasadorem rosyjskim Ottonem Stackelbergiem, nie był uległym i bezwolnym narzędziem. Wręcz przeciwnie, prowadził heroiczną (choć zakulisową) walkę o to, by w sytuacji - jak się zdawać mogło - beznadziejnej, w atmosferze dyktatu i groźby całkowitej likwidacji Rzeczypospolitej uratować resztki autorytetu i suwerenności państwa oraz stworzyć podstawy instytucjonalne do przyszłej reformy ustroju. Widać wyraźnie, że liczne wątki, które pojawiły się w tej książce (a zwłaszcza ich geneza), zostały rozwinięte i pogłębione w pracy habilitacyjnej. Zaliczyć można do nich: badanie mechanizmów obcej (zwł. rosyjskiej) dominacji w Polsce, zależności między polityką rosyjską a pruską i austriacką, znaczenie konfederacji barskiej dla układu sił między zaborcami, mechanizmy dezinformacji, metody budowania „partii rosyjskiej” w Polsce (sukcesy i porażki w tej materii), nie zawsze jednoznaczną rolę, jaką odgrywali poszczególni przedstawiciele dyplomatyczni Rosji w Polsce i wiele innych.

Kolejną ważną pozycją w dorobku habilitantki jest wydana wspólnie z Ewą Zielińską komentowana edycja źródłowa *Entretiens du roi Stanislas Auguste avec Otto Magnus von Stackelberg (1773-1775)*, Warszawa 2017. Nie jest to zresztą pierwsze doświadczenie edytorskie D. Dukwicz, która już w 1998 r. opracowała komentarze do edycji pamiątek Wirydianny Fiszerowej (*Dzieje moje własne i osób postronnych*, Warszawa 1998). *Entretiens*

to w pełni naukowa edycja pierwszego tomu protokołów rozmów króla Stanisława Augusta z ambasadorem rosyjskim Ottonem Magnusem Stackelbergiem - inicjatywa pionierska pod względem edytorskim. Źródło to traktowane było do niedawna jako zbiór prywatnych notatek króla i wykorzystywane marginalnie przez nielicznych historyków. Zasadą Wydawców jest ustalenie, że mamy do czynienia z nieznanym wcześniej na gruncie polskim typem źródeł o charakterze dokumentów publicznych (choć wytworzono je w prywatnej kancelarii króla), starannie pierwotnie uporządkowanym i tworzącym w archiwum władcy odrębny dział. *Entretiens* to najprawdopodobniej jedno z najważniejszych krajowych źródeł do badań stosunków polsko-rosyjskich czasów Stanisława Augusta. Kolejnym osiągnięciem stało się opracowanie nowej, unikalnej i jedynej właściwej dla tego typu źródeł metody wydawniczej, wreszcie skompletowanie i wydanie z niezwykłą starannością, bez miejsc nieodczytanych czy błędów odczytu w języku oryginału (j. francuski) tego źródła. Całość została zaopatrzona w obszerny wstęp edytorski, w którym znajdziemy nie tylko opis zewnętrzny czy uwagi o dotychczasowym wykorzystaniu i prezentację zasad edycji, ale też istotne ustalenia dotyczące losów materiałów, ich szacunkowej pierwotnej objętości, procesu tworzenia, dalszego obiegu w kancelarii króla. Mamy tu też dowody, że *Entretiens* to dzieło zbiorowe; król był jednym z wielu współautorów, decydującym jednak o ostatecznej formie dokumentów. Są to informacje w znaczącym stopniu uzupełniające naszą wiedzę o pracy Gabinetu Stanisława Augusta. *Novum* edytorskim jest zaopatrzenie każdego dokumentu w szczegółowy komentarz, który pozwala uporać się z pewną enigmatycznością zapisów protokołów. Komentarze przedstawiają kontekst spraw wspomnianych w poszczególnych punktach, system odnośników pozwala cofnąć się do miejsca, w którym rzecz była wzmiankowana po raz pierwszy, a niekiedy odwołuje się do zapisów dalszych, gdzie była kontynuowana. Komentarze te, z braku opracowań dla lat 1773 – 75, odwołują się niejednokrotnie do materiałów archiwalnych i są kolejnym oryginalnym wkładem badawczym. Udział D. Dukwicz w przygotowaniu tej edycji to 50 %.

Poza tym dorobek „publikacyjny” dr Dukwicz po doktoracie to 13 rozdziałów w monografiach naukowych (w tym 2 po angielsku), 3 współredagowane tomy (w tym jedna edycja źródłowa), 7 artykułów naukowych, 7 biogramów do PSB (3 współautorskie). Habilitantka opublikowała też 6 wnikliwych recenzji naukowych oraz sporządziła 2 recenzje wydawnicze. Jako recenzent wewnętrzny opiniowała teksty dla „Klio”, „Czasopisma Prawno – Historycznego”, „Historia Slavorum Occidentis”, „Rocznika Lituanistycznego”, „Rocznika Warszawskiego”.

Ilościowo dorobek Habilitantki nie jest może wyjątkowo obfity, ale też niemały; warsztatowo natomiast bardzo dobry, w znakomitej większości oparty na własnych badaniach źródłowych, trudnych do odczytu i interpretacji materiałach dyplomatycznych w językach francuskim, niemieckim, rosyjskim (gotyk i pismo cyryliczne). Prace te wnoszą do nauki nowe ustalenia i weryfikują liczne obecne w obiegu fałszywe sądy o epoce stanisławowskiej. Przynoszą też nowe pytania badawcze.

Większość tekstów Habilitantki obraca się wokół tematyki I rozbioru, ale nie tylko zagadnień *stricto* politycznych czy stosunków dyplomatycznych w epoce stanisławowskiej. Interesuje ją też postawa króla Stanisława Augusta i społeczeństwa szlacheckiego wobec Rosji, kwestia modernizacji struktur państwa, w tym oświaty, problem korupcji, a także biografistyka. Cześć

tekstów poświęciła problemom edytorstwa, metodologii czy historii historiografii. Ważną rolę w twórczości Doroty Dukwicz odgrywa krytyka naukowa. Omówię kilka najważniejszych artykułów opublikowanych już po doktoracie.

U źródeł decyzji o rozbiórce - to temat wiodący badań. Już w pierwszym z tekstów opublikowanych po doktoracie (z 2010 r.¹) D. Dukwicz wysunęła tezę, że wybuch i przebieg konfederacji barskiej jako taki nie miał istotnego wpływu na decyzję o I rozbiórce, a został wykorzystany propagandowo przez zaborców, by usprawiedliwić dokonane przez nich bezprawie, czyli zabór terytoriów państwa, które nie było z nimi w stanie wojny. Większe znaczenie miał wybuch wojny tureckiej i wytworzona koniunktura, by rachunki między sąsiadami Rzeczypospolitej spłacić polską ziemią. Decyzja o rozbiórce należała przede wszystkim do Petersburga, Pruska inspiracja odegrała drugoplanową rolę. D. Dukwicz spożytkowała tam zaledwie fragment tych źródeł, które przeanalizowała później w habilitacji. Uważała wówczas, że decyzja o rozbiórce została podjęta wcześniej niż myślano, między kwietniem a listopadem 1770 - w kolejnych badaniach przesunęła tę granicę jeszcze bardziej wstecz na przełom 1769/1770 r.

Temat funkcjonowania systemu rosyjskiego w Polsce i rządów ambasadorskich przewija się w całej twórczości D. Dukwicz, która refleksją obejmuje całe panowanie Stanisława Augusta. I tak już tekst z 2010 o sekretnych wydatkach ambasady rosyjskiej w Polsce czasów Stackelberga (lata 1772 - 1790)², omawiał odnalezione listy rosyjskich jurgieltników w Polsce. Okazało się, że zaskakująco mało osób (9 - 11) Rosja korumpowała po I rozbiórce pieniędzmi, ale były one ulokowane na kluczowych stanowiskach. D. Dukwicz zwróciła też uwagę na znacznie szerszą skalę zjawiska korupcji politycznej (np. tekst z 2015 r.³), która obejmowała przyznawanie orderów, protekcję lub jej obietnice, jednorazowe prezenty, wsparcie w staraniach o urzędy, ale też działania negatywne. Było to np. mieszanie się do spraw wewnętrznych połączone często z szykanami, groźbami, wojskowymi rekwizycjami, niszczeniem źródeł dochodów i zawsze – z wysuwaniem na czołowe stanowiska ludzi z różnych względów uległych wobec Imperium. A mimo to Autorka dostrzegała, że król Stanisław August potrafił niejednokrotnie zachować wpływ na bieg spraw, stosując politykę małych kroków, starał się jak najskuteczniej wykorzystać ograniczone możliwości własnego działania dla dobra państwa.

Pracując intensywnie nad obraną tematyką, D. Dukwicz doszła do punktu, w którym potrafi spojrzeć na swoją problematykę badawczą z szerszej perspektywy. I tak artykuł z 2021r.⁴ o korespondencji ambasadorów rosyjskich w II poł. XVIII w. jest próbą prakseologicznego ujęcia

¹ Czy konfederacja barska była przyczyną pierwszego rozbioru Polski? (*Rosja wobec Rzeczypospolitej w latach 1769-1771*), w: *Konfederacja barska. Jej konteksty i tradycje*, red. A. Buchmann, A. Danilczyk, Warszawa 2010, s. 103-116.

² *Sekretne wydatki rosyjskiej ambasady w Warszawie w latach 1772-1790*, w: *Gospodarka, społeczeństwo, kultura w dziejach nowożytnych. Studia ofiarowane Pani Profesor Marii Boguckiej*, red. A. Karpiński, E. Opaliński, T. Wiślicz, Warszawa 2010, s. 449-465.

³ *Kontakty króla Stanisława Augusta z ambasadorami Katarzyny II w Warszawie w świetle Pamiętników królewskich*, w: *Pamiętniki Stanisława Augusta i ich bohaterowie*, red. A. Grześkowiak-Krwawicz, Warszawa 2015, s. 265-291.

⁴ *Ambassadors' Reports or Governors' Accounts? The Russian Diplomatic Correspondence from the Polish-Lithuanian Commonwealth in the Second Half of 18th Century*, w: *Berichten als kommunikative Herausforderung Europäische Gesandtenberichte der Frühen Neuzeit in praxeologischer Perspektive*, red. T. Dorfner, T. Kirchner, K. Roll, Köln - Wien 2021, s. 79-89.

problemu dla całego panowania Stanisława Augusta. Opierając się na własnej gruntownej znajomości źródeł i uwzględniając wyniki prowadzonych od ćwierćwiecza prac całego grona historyków, którym dane było skorzystać z otwarcia archiwów rosyjskich w okresie pierestrojki, D. Dukwicz stworzyła panoramę najważniejszych zagadnień poruszanych w relacjach, sposobu przekazywania informacji, a przede wszystkim systemu sprawowania władzy w Polsce przez Rosję w czasach ostatniego polskiego króla.

Jednym z kluczowych problemów badanych przez D. Dukwicz jest stanowisko Stanisława Augusta wobec I rozbioru. W tekście z 2013 r.⁵ ukazywała autentyczną troskę władcy o państwo (a nie tylko własną osobę, uosabiającą zresztą majestat Rzeczypospolitej). Przypominała długotrwały i skuteczny opór króla wobec dyktatu państw rozbiorowych, który zmuszał te potencje, by liczyły się z polskim władcą i w sytuacji beznadziejnej pozwoliły mu zachować pewien wpływ na bieg spraw, co stworzyło podstawy do przyszłych działań reformatorskich.

Dwa teksty z 2014 i 2015 r.⁶ D. Dukwicz poświęciła stosunkom Stanisława Augusta z Franciszkiem Ksawerym Branickim i przemianie pierwotnej przyjaźni we wrogość. Śledzenie relacji tych dwóch ludzi stało się pretekstem do rozważań o ośrodkach decyzyjnych wokół króla, celach władcy, cechach charakterologicznych Branickiego i o tym, co król rzeczywiście wiedział o dążeniach Rosji wobec Rzeczypospolitej, a gdzie żył złudzeniami w przededniu ogłoszenia informacji o zadecydowanym już rozbiorze. Złudzenia te i niedostateczne rozeznanie w istocie polityki wynikało m.in. ze świadomej dezinformacji państw zaborczych, ale też z niedostatku własnej służby dyplomatycznej, tworzonej właściwie od zera, co było dziedzictwem czasów saskich. Ciekawe, że Autorka dała nam odmienny od utrwalonego w historiografii, stosunkowo pozytywny obraz późniejszego zdrajcy.

Tekst z 2015 r.⁷ omawiający projekt F.K. Branickiego dotyczący rozciągnięcia kordonu sanitarnego i stosunek Stanisława Augusta do zarazy lat 1769 – 1771, ukazuje z kolei ścieranie się dawnych przesądów z nowoczesną wiedzą i prądami oświeconymi. Była to próba (zablokowana przez Rosję, której uniemożliwiłoby to swobodne przesuwanie wojsk przez terytorium Rzeczypospolitej) przeprowadzenia pierwszej skoordynowanej akcji antymorowej na skalę całego państwa. Tekst ocierający się o historię medycyny, we wnioskach wskazuje na to, że Autorka jest przede wszystkim rasowym historykiem dziejów politycznych. Świadczy o tym analiza stosunku Rosji do kordonu, powodów politycznych upadku tego projektu, czy roli, jaką miał odegrać jako element budowania pozycji Branickiego u boku króla.

⁵ *Stanisław August wobec pierwszego rozbioru*, w: *Stanisław August i jego Rzeczpospolita. Dramat państwa, odrodzenie narodu*, red. A. Sołtys, Z. Zielińska, Warszawa 2013, s. 101-115.

⁶ *Stanisław August w świetle korespondencji z Franciszkiem Ksawerym Branickim 1769-1770*, w: *W cieniu wojen i rozbiorów. Studia z dziejów XVIII i początków XIX wieku*, red. U. Kosińska, D. Dukwicz, A. Danilczyk, Warszawa 2014, s. 277-309; *Od przyjaźni do wrogości. Franciszek Ksawery Branicki i Stanisław August - nie tylko w świetle Pamiętników*, w: *Pamiętniki Stanisława Augusta i ich bohaterowie*, red. A. Grześkowiak-Krwawicz, Warszawa 2015, s. 293-313.

⁷ „Szalone zabobony prostactwa, którzy zapowietrzonym trupom tytuło upiórów zęby wyrrywali i krew ich ssali”, czyli o polskich planach kordonu sanitarnego w czasie konfederacji barskiej, w: *Czystość i brud. Higiena nowożytna (XV-XVIII w.)*, red. W. Korpalska, W. Ślusarczyk, Bydgoszcz 2015, s. 297-310.

Opisując (w świetle raportów Stackelberga) polityczne kulisy ustanowienia Komisji Edukacji Narodowej (2018⁸), Autorka wykazała, że rosyjski ambasador uznał, iż modernizacja oświaty w Rzeczypospolitej nie niesie zagrożenia dla interesów rosyjskich. Tylko dlatego Rosja się na to zgodziła, nie doceniając znaczenia i dalekosiężnych skutków dzieła Komisji.

Z kolei, analizując postawy szlachty, w jednym ze swych tekstów (2016⁹) D. Dukwicz zadała pytanie, czy I rozbiór był dla Polaków wstrząsem? Polemizując z zakorzenionym poglądem o rzekomym szoku rozbiorowym, zwróciła uwagę na szybką adaptację społeczeństwa, akceptację nowego porządku, psychologiczną strategię przyjęcia podwójnej tożsamości narodowej i państwowej, czekanie na zmianę koniunktury etc. I choć kwestia ta wymaga dalszych badań, na szerszej podstawie źródłowej, istotne jest dostrzeżenie konsekwencji wcześniejszej epoki (saskiej), która przyniosła atrofie życia politycznego, utratę suwerenności na szczeblu centralnym, przyzwyczajenie do ciągłej obecności obcych wojsk na terytorium Rzeczypospolitej, znieczulenie na obcą interwencję, dezorientację społeczeństwa, brak silnego jednolitego kierownictwa, pragnienie spokoju po latach zamętu. Temat Autorka kontynuowała w 2020 r.¹⁰

D. Dukwicz nie ucieka od refleksji metodologicznych oraz historii historiografii. Jest autorką wstępu do pierwszego (z 2010 r.) wydania nieopublikowanej (blokada cenzury w 1947 r.) monografii I rozbioru Polski autorstwa Władysława Konopczyńskiego. W krótkim, ale treściwym tekście potrafiła wskazać i uzasadnić swą hierarchię najważniejszych (spośród liczonych w setki drobnych studiów) prac wyjaśniających problemy I rozbioru, zwłaszcza te powstałe po napisaniu przez Konopczyńskiego wspomnianej monografii. Przyjrzała się też warsztatowi badawczemu tego wybitnego historyka na podstawie jego „Historyki” - przygotowywanej wówczas do druku po raz pierwszy po rozsypaniu w 1949 r. składu gotowej już książki (rzecz wyszła ostatecznie w 2015¹¹). Koncentrując się na kwestiach bliskich badaczom dziejów politycznych XVIII w., wykazała się dużą wnikliwością i krytycyzmem wobec dzieła podziwianego autora, któremu wytknęła np. nieuwzględnienie jednej z najważniejszych edycji źródłowych (*Politische Correspondenz Friedrichs des Grossen*) czy deprecjonowanie (bez dowodów) SIRIO. Autorka poświęciła też tekst metodzie krytyki naukowej wybitnego badacza epoki stanisławowskiej, Jerzego Michalskiego¹². Godne podkreślenia jest sięgnięcie przez nią do prywatnej korespondencji tego historyka z jego przyjacielem (też historykiem) - Emanuelem Rostworowskim i syntetyczne omówienie metody krytycznej Michalskiego w oparciu o jego recenzje (a napisał ich ok. 70!). Odrębny tekst w

⁸ „l'humanité [...] m'oblige à contribuer aux progrès de l'instruction en Pologne” - czyli o kulisach ustanowienia Komisji Edukacji Narodowej, „Przegląd Historyczny” 109, 2018, 1, s. 73-93.

⁹ Czy rozbiór był wstrząsem? Problem reakcji społeczeństwa szlacheckiego Rzeczypospolitej na zabór części terytorium oraz utratę suwerenności w okresie pierwszego rozbioru, w: „My i oni”. Społeczeństwo nowożytnej Rzeczypospolitej wobec państwa, red. W. Kriegseisen, Warszawa 2016, s. 355- 377.

¹⁰ O problemie reakcji społeczeństwa szlacheckiego na pierwszy rozbiór raz jeszcze. Uwagi na kanwie edycji korespondencji i gazetek rękopiśmiennych Jędrzeja Kitowicza, „Kwartalnik Historyczny” 2020, 3, s. 647-666.

¹¹ Warsztat badacza wieku XVIII w „Historyce” Władysława Konopczyńskiego, w: Władysław Konopczyński jako badacz dziejów XVIII wieku, red. Z. Zielińska, W. Kriegseisen, Warszawa 2014, s. 167-189.

¹² Krytyka naukowa Jerzego Michalskiego, w: W kręgu badaczy dziejów politycznych XVIII wieku: Józef Feldman — Emanuel Rostworowski — Jerzy Michalski, red. W. Kriegseisen, Z. Zielińska, Warszawa 2010, s. 137-160.

języku angielskim (z 2020), o którym już wspominałam wyżej, poświęcony został analizie metody edytorskiej oraz wiarygodności źródłowej SIRIO.

Recenzje naukowe i artykuły recenzyjne

Dorota Dukwicz jest autorką kilku ważnych opublikowanych recenzji i artykułów recenzyjnych. Wszystkie są bardzo wnikliwe, a nawet rozrastają się do formatu pełnych artykułów naukowych (np. krytyczna recenzja z edycji listów Komarzewskiego z 2013 r. czy artykuł oparty na analizie edycji gazetki J. Kitowicza). Godna podkreślenia jest stosowana przez Autorkę w recenzjach edycji źródłowych zasada porównywania choćby części edycji z podstawą rękopiśmienną pozwalająca sprawdzić, jak wydawcy poradzili sobie z najważniejszym elementem pracy edytora: możliwie wiernym przekazaniem treści źródła. Habilitantka ma też na koncie kilka recenzji wydawniczych, w tym dwu ważnych edycji źródłowych przygotowywanych przez Jerzego Dygdałę i Zofię Zielińską.

Aktywność naukowa (konferencje, granty)

Przed doktoratem dr Dukwicz uczestniczyła w 4 konferencjach i seminariach naukowych, po doktoracie w 18, w tym w Londynie, Wiedniu, Akwizgranie, 3 razy w Wilnie. Jej wystąpienia dotyczyły kwestii genezy i przebiegu I rozbioru, sprawy dysydenckiej na sejmie rozbiorowym, sojuszu rosyjsko - pruskiego, oceny polityki Stanisława Augusta wobec I rozbioru, konfederacji barskiej i ostatecznego upadku państwa, rosyjskiej dominacji i innych kwestii wspomnianych wyżej przy omawianiu tematów, które zakończyły się publikacją.

Habilitantka uczestniczyła w grantach KBN, NCN, NPRH. Ma doświadczenie jako kierownik grantu NCN OPUS (2019 - 2022). Brała udział w 2 mniejszych projektach naukowych, w tym raz jako kierownik projektu badawczego finansowanego przez IH PAN (temat był ściśle związany z zainteresowaniami Habilitantki). Odbyła liczne staże i zagraniczne kwerendy archiwalno - biblioteczne w miejscach ważnych dla badacza XVIII w.: Moskwie, Berlinie, Wiedniu, Wilnie, Marburgu. Prowadziła oczywiście również kwerendy w zbiorach polskich rękopisów. Wszystko to dało Jej gruntowną znajomość archiwów i bibliotek pierwszorzędnych dla prowadzonych przez nią badań.

Aktywność organizacyjna i współpraca z otoczeniem zewnętrznym

Dorota Dukwicz od 2006 r. związana jest z najstarszym i najbardziej prestiżowym polskim czasopiśmem historycznym, „Kwartalnikiem Historycznym”, najpierw jako sekretarz Redakcji, od 2012 r. członek Komitetu Redakcyjnego, od 2020 zastępca Redaktora i od stycznia b.r. jako Redaktor (nb. pierwsza kobieta na tym stanowisku).

Habilitantka współpracowała z „Acta Poloniae Historica”. Jest nadto członkiem Polskiego Towarzystwa Badań nad Wiekiem Osiemnastym, była członkiem jego zarządu i redaktorem Biuletynu Towarzystwa. Jako pracownik PAN była sekretarzem Rady Naukowej IH PAN, sekretarzem Pracowni (później Zakładu) Studiów Nowożytnych IH PAN.

Poza tym 7 razy organizowała i współorganizowała konferencje czy seminaria naukowe, przewodniczyła panelowi międzynarodowej konferencji. Była aktywna na niwie organizacji konkursów naukowych: jako członek jury przyznającego stypendia Muzeum Historii Polski,

sekretarz i członek jury Nagrody im. Stanisława Herbsta przyznawanej przez PTH i TMH, jeden z sekretarzy kapituły stypendium Fundacji Augusta hr. Cieszkowskiego. Recenzowała projekty doktorskie w rekrutacji do Szkoły doktorskiej Antrophos. Jest pomysłodawcą, autorem regulaminu, sekretarzem i członkiem jury Nagrody im. Jerzego Michalskiego na najlepszą recenzję z zakresu historii opublikowaną w polskich czasopismach naukowych.

Aktywność dydaktyczna i popularyzatorska

Praca w Instytucie Historii PAN nie narzuca obowiązku aktywności dydaktycznej. Dorota Dukwicz nie zaniedbywała jednak tego pola. Prowadziła ćwiczenia dla studentów historii i cudzoziemców na Uniwersytecie Warszawskim oraz w Szkole Wyższej Przymierza Rodzin (obecnie *Collegium Verum*). Była promotorem pomocniczym 2 doktoratów obronionych w IH PAN. Ponadto wygłaszała pogadanki i wykłady dla młodzieży szkolnej i seniorów, prelekcje (np. w Tyńcu, w Płocku, w cyklach „stanisławowskich” na Zamku Królewskim w Warszawie czy w Łazienkach). Te ostatnie wykłady nagrane i umieszczone na You Tube są wciąż oglądane. Publikowała w „Mówią Wieki”, „W Sieci Historii”. Występowała w telewizyjnych i radiowych programach publicystycznych. Udzielała wywiadów (np. dla Muzeum Historii Polski).

Konkluzja

Podsumowując, należy podkreślić znaczący już dorobek naukowy dr Doroty Dukwicz. Ilościowo są to: 2 monografie, 1 edycja źródłowa i komentarze do kolejnej, 2 redakcje książek, 27 artykułów i rozdziałów w monografiach zbiorowych (w tym 7 biogramów w PSB), ok. 10 recenzji. Ważniejsza jest jednak ranga naukowa jej osiągnięć. Niemal wszystkie teksty publikowane przez Dorotę Dukwicz wnoszą do nauki nowe i ważne ustalenia. W zakresie badań nad epoką stanisławowską, a zwłaszcza jej początkiem, genezą i przebiegiem działań politycznych związanych z I rozbiorem Rzeczypospolitej mają one charakter przełomowy. Na tym tle szczególnie pozytywnie jawi się monografia *Na drodze do pierwszego rozbioru*, która jest podstawą ubiegania się o habilitację. Może być ona uznana za wybitne osiągnięcie, które powinno doprowadzić do rewizji narracji podręcznikowych dotyczących jednego z najważniejszych wydarzeń z dziejów I Rzeczypospolitej, zmieniającego układ sił na kontynencie. Podkreślić należy też udział w żmudnych, ale nowatorskich pracach edytorskich. Stanowią one znaczący wkład w rozwój nauki historycznej.

Nie ulega wątpliwości, że dorobek naukowy dr. Doroty Dukwicz, w tym dzieło przedstawione jako główne osiągnięcie, spełniają wymogi określone w art. 219 ustęp 1 pkt 2 i 3 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz.U. z 2018 r., poz. 1668 z późniejszymi zmianami). W związku z tym wnoszę o dopuszczenie dr. Doroty Dukwicz do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

dr hab. Urszula Kosińska, prof. UW